

بررسی مشکلات و موانع معلولین در معماری و شهرسازی معاصر ایران

محمد رضا صالحی^{*1}، لیلا بهمنی²

1- گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات خوزستان، اهواز، ایران. reza_salehi633@yahoo.com

2- گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات خوزستان، اهواز، ایران. Bahmani.leila@yahoo.com

محمد رضا صالحی^{*1} 09166333187

چکیده

اهمیت بالا نگره داشتن استاندارد زندگی معلولین در جامعه معاصر ایران دلیل این مقاله می باشد. در این جا می بینیم که باتوجه به تمامی امکانات مالی، نتوانسته ایم در حق این قشر از جامعه کارهای لازم را انجام دهیم. یکی از نقایص در این راستا طراحی مبلمان شهری برای معلولین جسمی - حرکتی، نابینایان و ناشنوایان کشور می باشد. شاید موانع طراحی شهری برای افراد سالم به دلیل نداشتن مشکلات فیزیکی، چندان قابل لمس نباشد. از آن جا که ساختار کلی اکثر شهرهای ایران، چه شهرهای کهنی که در این دو دهه رشد چشم گیر داشته اند و چه شهرهایی که از قدمت تاریخی چندانی برخوردار نیستند، بر پایه اصول کلاسیک و یا متحول شهرسازی استوار نبوده و ضوابط و معیارها و قوانین شهرسازی یا وجود نداشته و یا به کار گرفته نشده اند، به همین دلیل می توان ادعا نمود که رشد و توسعه شهرها بی رویه بوده و در نتیجه اکثر شهرهای کشور با مسائل و مشکلات فعالیتی و ساختاری بسیاری روبرو هستند. این موضوع باعث ایجاد مشکلاتی از قبیل: انقطاع حرکت، خطرات حرکتی، عدم امکان حرکت، خستگی در حرکت، ناخوانایی مسیر حرکت مسیر حرکت و غیره در سطح شبکه های حرکتی شده است.

مسلماً حضور معلولین در سطح شهر به عنوان یک قدم اولیه در جهت فعال نمودن این گروه در فعالیت های انسانی یعنی: اشتغال، اوقات فراغت، آموزشی، خدماتی و تجاری از دیدگاه اجتماعی و اقتصادی قابل توجه است. بنابراین کاملاً منطقی است که محیط شهری را به گونه ای آماده نمود تا حرکت افراد معلول و غیرمعلول به راحتی و با صرف حداقل انرژی جنبشی صورت پذیرد. در این چارچوب نظری، هدف کلی مقاله حاضر، کوشش در جهت تدوین راه های مناسب سازی فضاهای موجود شهری با حداقل هزینه و تکنولوژی ساده در کوتاه ترین زمان و بر اساس شرایط کلی کشور است. این هدف مسلماً در چارچوب اهداف کلان و عالی بین المللی برابری و تأمین دسترسی انسان معلول به تمام فرصت هایی که به طور معمول در اختیار انسان غیر معلول است، قرار دارد.

واژه‌های کلیدی: محیط شهری، معلولیت، معلول جسمی- حرکتی، شهر، مبلمان و تجهیزات شهری

1. مقدمه

انسان به‌عنوان موجودی اجتماعی همواره در صدد ایجاد ارتباط با فضای پیرامون خود است. ایجاد این ارتباط از طریق حضور در محیط، دسترسی به فضاهای پیرامون و انجام فعالیت‌های حیاتی میسر است. در حقیقت دسترسی شرط لازم جهت تأمین و برآورد فعالیت‌های انسانی بوده و در صورت تحقق این امر، انسان قادر به فعالیت در عرصه‌های مختلف زندگی و دارای بازده اجتماعی و اقتصادی مناسب خواهد بود. عدم حضور انسان در محیط از دو علت ناشی می‌شود: 1- نامناسب بودن محیط شهری، 2- ناتوانی فیزیکی انسان. بنابراین شرط لازم و کافی به منظور حضور انسان در محیط و انجام فعالیت‌های حیاتی، مناسب بودن محیط شهری و دارا بودن حداقل توانایی از جنبه استقلال حرکتی است.

موضوع بهینه‌سازی محیط شهری، با توجه به تعداد زیاد معلولین پس از پایان جنگ جهانی دوم و آغاز دوران بازسازی در شهرهای مختلف اروپا به طور جدی مورد توجه ویژه قرار گرفت و در سال‌های اخیر در آمریکا و کشورهای اروپایی اقدامات زیادی در جهت بهینه‌سازی محیط شهری و همچنین تدوین قوانین و مقررات مربوطه با عنایت به برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در قالب اهداف مشخص به‌عمل آمده است. در کشور ما نیز توجه به این مقوله، پس از پایان جنگ تحمیلی هشت ساله مورد توجه قرار گرفته است، بنابراین موضوعی جدید و نو به‌شمار می‌آید. به‌همین دلیل است که تفکر و فرهنگ مناسب‌سازی تاکنون در جامعه حرفه‌ای کشورمان تعمیم نیافته است [1].

طبق آمار سازمان بهداشت جهانی تقریباً 10 درصد جمعیت دنیا به‌طریقی دچار معلولیت جسمی هستند [2]. این نقص عضو می‌تواند ناشی از حوادث محیطی مانند جنگ، سیل، زلزله و ... یا ناشی از معلولیت‌های مادرزادی یا وراثتی، سوء تغذیه، کهولت سن و ... باشد.

با کمال تأسف مبلمان شهرها در ایران در طراحی خود چه در قدیم که اطلاعات و آگاهی نسبت به حقوق معلولین کمتر بوده و چه در بخش‌هایی که به‌تازگی ساخته شده‌اند، دچار مشکلات عدیده‌ای می‌باشند. معلولیت با وجود محدودیتی که برای فرد ایجاد می‌کند به خودی خود مشکل آفرین است، حال دستگاه‌های متولی مناسب‌سازی محیط شهری با سهل‌انگاری در برنامه‌ریزی و عدم شناخت نیاز-های معلولین و با قانون‌گذاری صرف بدون اجرای مصوبات یا درگیر کردن مسائل مناسب‌سازی مبلمان شهری در هزارتوی بوروکراسی اداری و مقصر دانستن یکدیگر در عدم انجام و اجرای مصوبات، عرصه را برای معلولین تنگ‌تر کرده و این افراد باید علاوه بر رنج محدودیت خود، رنجی روحی را نیز به دلیل عدم مناسب بودن محیط و فضای شهری برای فعالیت و برآورده کردن نیازهای به‌حق روزمره خود بر دوش کشند. در کمال ناپاوری سازمان‌های قانون‌گذاری که مصوبات را برای دیگر ارگان‌ها در مورد دسترسی بدون مانع شهری برای مردم تصویب می‌کنند، ساختمان‌هایشان به هیچ عنوان مناسب رفت و آمد افراد با محدودیت‌های حرکتی، روشن‌دلان و ناشنوایان نمی‌باشند که خود جای بحث دارد.